

פירקיי אבות

ג'ל'ב' פ'ר'ב'א' י' מ'י'ש'נ'א' ד'ע'ס'ת'א' י'

Шмайя и Автальон приняли от них. Шмайя говорил: любите труд, возненавидьте высокое положение и не знайтесь с властями.

שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן קִבְּלוּ מֵהֶם. שְׁמַעְיָה אָמַר, אֲהוּב אֶת הַמְּלָאכָה, וְשִׂנְאָ אֶת הָרִבְנוּת, וְאֵל תְּתוֹדַע לְרִשּׁוֹת:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק א משנה י

שמעיה ואבטליון - גרי צדק היו, ומבני בניו של סנחריב הם. אהוב את המלאכה - אפילו יש לו במה להתפרנס, חייב לעסוק במלאכה. שהבטלה מביאה לידי שיעמום. ושנא את הרבנות - ולא תאמר אדם גדול אני וגנאי לי לעסוק במלאכה. דאמר ליה רב לרב כהנא, פשוט נבלתא בשוק וטול אגרא, ולא תימא כהנא אנא גברא רבא אנא וסניא בי מלתא. פירוש אחר, ושנא את הרבנות, התרחק מלנהוג שררה על צבוח, שהרבנות מקברת את בעליה: ואל תתודע לרשות - כדי ליטול רבנות על ידיה. אי נמי, אל תתודע לרשות, שלא יעבירוך על דעת קונך, כמו שאירע לדואג האדומי: לרשות - השררה קרויה רשות, מפני שהרשות בידה לעשות כרצונה:

Маараль

Шмайя сказал: «Любите ремесло, ненавидь высокое положение...» Эта пара тоже говорит о поведении по отношению к другим - чрезвычайно важном для каждого человека вопросе.

Выше мы уже говорили, что человек связан с людьми, по отношению к которым он является судьей, и эти отношения уже определила предыдущая пара. А теперь четвертая пара наставляет в области отношений с такими людьми, с которыми человек связан еще слабее, чем в предыдущем случае. Ведь властитель, вне сомнения, связан со своими подданными, но связь эта не столь сильна, как связь судьи с его общиной. Судья ведь действует только ради общины, (его задача) — разрешать споры между ее членами. Властитель же ищет лишь собственной пользы, приближая к себе людей лишь ради собственной выгоды. Кроме того, установлению тесной связи между властителем и подданными мешают трепет и ужас, внушаемые им, — и все это совершенно ясно. Именно об этом говорит мишна: Любите ремесло и ненавидь высокое положение, то есть, власть.

Эта пара тоже наставляет народ в том, что касается любви и трепета. Она исходит из необходимости пробуждать в народе любовь к Б-гу, согласно сказанному в Талмуде (Йома 86а): Люби Б-га - это означает, что благодаря тебе люди будут больше любить Б-га. Если человек занимается Письменной Торой, учит Устную Тору, учится у мудрецов, - и

מהר"ל

שמעיה אומר אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות. הזוג הזה שהם שמעיה ואבטליון ג"כ בא להזהיר בדבר שהוא עיקר גדול מאד צריך אליו האדם, ובפרט ההנהגה שיש לאדם עם הבריות כמו שתקנו הזוגות הראשונים ג"כ כמו שהתבאר. וכבר ביארנו לפני זה, כי יש לאדם חבור אל בני אדם שהוא דיין ושופט אליהם ודבר זה תקנו הזוג שלפני זה, ועתה באו הזוג הרביעי לתקן ההנהגה עם הבריות שאין האדם כל כך חבור אליהם כמו הזוג שלפני זה. כי בעל השררה בודאי ג"כ יש לו חיבור אל העם אשר הוא משתורר עליהם, ומכל מקום אין דומה אל החבור שיש אל הדיין עם הצבור שהדיין הוא לטובת הצבור לשפוט אותם, אבל בעל השררה אדרבה הוא מבקש טובת עצמו כמו שאמרו אין מקרבין את האדם אלא לפי הנאתו, ועוד מחמת גדול האימה והיראה של בעל השררה על אותם אשר הם תחתיו אין כל כך הקירוב והחיבור אליהם, ודבר זה מבואר מאד.

זה שאמר אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות הוא השררה, ובא הזוג הזה לתקן את האדם באהבה ובראה, זה שראוי שיהיה שם שמים אהוב על ידי חכמים וכדאיתא במסכת יומא בפרק יום הכפורים (פ"ו ע"א) ואהבת את ד' אלהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידיך שיהיה האדם קורא ושונה ומשמש

при этом вежливо разговаривает со всеми, торгует честно, - что люди говорят о нем? «Счастлив такой-то, изучавший Тору! Как прекрасно его поведение, как правильны его поступки!» О нем стих говорит: И сказал мне: «Раб Мой ты, Израиль, тобой Я горжусь!» Все это разъясняется в нашей книге Нетивот олам.

Почитание Торы, почитание Б-га и любовь к Нему возникают, когда мудрец Торы не нуждается в помощи других. Ты видишь, как в (величайшем мудреце) старались найти позорные черты, не гнушаясь даже ложью. В трактате *Шкалим* (5:2) сказано, что о стихе «И смотрели вслед Моше, пока он не входил в свой шатер» спорят двое *амораим*. Один говорит, что в этом стихе - похвала, а другой говорит о позоре: «Смотрите, какие толстые у него икры! А какие бедра! А какая шея! Ест за счет евреев, пьет за счет евреев!» Это, вне сомнения, было ложью. На самом деле, Моше разбогател на том, что Б-г оставил ему отходы драгоценных камней, из которых он вытесал Скрижали, - и все-таки говорили! А что было бы, если бы это было правдой?!

Такое отношение к мудрецам приводит, из-за наших грехов, к тому, что уважение к Торе теряется. А если бы мудрецы, изучающие Тору, не должны были искать материальной помощи у простых людей, Тора вознеслась бы невероятно высоко. Кроме того, тогда мудрецы могли бы упрекать общину в грехах и никому не льстить. Но сегодня, поскольку раввины нуждаются в помощи общины, получается, что каждый раввин «приобрел себе господина». Поэтому Шмайя говорит: Люби ремесло, и ненавидь высокое положение, которое не дают заниматься ремеслом. И пусть мудрец не думает, что труд не соответствует его высокому положению. Напротив: ремесло дарует человеку почет! Талмуд (*Недарим* 49б) рассказывает, что, когда раби Йеуда шел в *бейт-мидраш*, он нес на плече бочонок, объясняя: «Работа - великая вещь, она дает почет тому, кто ею занимается». Он имел в виду, что человек, не боящийся работы, никогда не будет опозорен необходимостью просить что-то у других. Поэтому, когда мудрец сам несет на плече бочонок, чтобы с почетом усесть на него в *бейт-мидраше*, в этом нет ничего, оскорбляющего его достоинство. Таким образом, занимающийся ремеслом делает то, что добавит ему уважения других.

Люби работу, — говорит Шмайя, — и ненавидь высокое положение. Если ты подумаешь, что ремесло унижает тебя, — это ошибка. Наоборот, именно оно спасает тебя от множества грехов, да еще и добавляет тебе уважения общества. А высокое положение, мешающее тебе заниматься ремеслом, ненавидь, ибо сколько раз человек оступается и совершает преступления, вынужденный к этому высоким положением! И, кроме того, за всякое преступление и всякий грех общины взыскивают с вождя, поскольку он может помешать им грешить.

И последний совет, который дает Шмайя: Не знайся с властями. Это означает: вообще не имей с ними никакого дела! Лучше всего, чтобы никто из облеченных властью во-

тلميדי חכמים ודבורו בנחת עם הבריות ומקחו ומשאו ומתנו בשוק נאה ונושא ונותן באמונה מה הבריות אומרים עליו אשרי פלוני שלמד תורה כמה יפים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בכך אתפאר וכמו שהתבאר בנתיבת עולם:

והדבר שהוא כבוד התורה והוא כבוד המקום והוא גורם לאהוב השי"ת, כאשר אין תלמיד חכם צריך לבני אדם. הלא תראה כי היו אומרים שקר למצוא דברים לגנאי בשקר, אמרו בירושלמי במסכת שקלים (פ"ה ה"ב) והביטו אחרי משה עד בואו האהלה תרי אמוראי פליגי חד אמר לשבח וחד אמר לגנאי חמי שקיה וחמי כרעיה וחמי פרקיה אכל מיהודאי ושתה מיהודאי ומדלי מיהודאי ומאן דאמר לשבח מחמי צדיקא מי זכי עד כאן, ודברים אלו בשקר היו אומרים כי משה העשיר מפסילותן של לוחות ועם כל זה היו אומרים בשקר, ואיך כאשר הוא האמת.

ודבר זה גורם בעונותינו בטול כבוד התורה, שאם לא היו הלומדים מתפרנסים מהם היתה התורה מתעלה מעלה מעלה, גם היו מוכיחים את הצבור כי אשמת הצבור בראשם ולא היו נושאים פנים, אך עתה כיון שצריכים להם כל רב קנה אדון לעצמו. ולכך אמר שמעיה אהוב את המלאכה, ושנא את הרבנות שהוא המרחיק את המלאכה. ואל יחשוב כי המלאכה אינה כבודו, אדרבא המלאכה נותנת לאדם כבוד אמרו בפרק הנודר מן המבושול (נדרים מ"ט ע"ב) רבי יהודא כד הוי אזיל לבי מדרשא שקל גולפא על כתיפו ואמר גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה, ור"ל כי אל יחשוב אדם כאשר עושה מלאכה שדבר זה אינו כבודו כמו לשאת גולפא על כתיפא, שזה אינו כי גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה שלא יגיע לאדם בזיון עד שיהיה צריך לבריות ויתבוזה ולפיכך אם הוא נושא גולפא על כתיפו כדי שישב עליו בבית המדרש בכבוד אין זה גנאי והעושה מלאכה הוא מתעסק בכבודו,

ולפיכך אמר אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות, כי אם יאמר שהמלאכה בזיון אליו, זה אינו, כי אדרבא המלאכה יותר על כל שמצלת אותו מן חטאים הרבה על כל זה נותנת לו כבוד ג"כ, וישנא את הרבנות המרחיק המלאכה בשביל השררה, כי כמה חטאים ומכשולות יש בשררה, ועוד כי כל חטא וכל פשע בצבור תלוי בבעלי שררה שיש בידם למחות.

ואמר ואל תתודע לרשות כלל, ר"ל שאל יהא נודע לשררה לגמרי כ"כ יהיה האדם מרחיק עצמו מן הרשות, שדבר זה יותר גרוע מהכל שאין מגיע לו

обще не был знаком с тобой лично. От властей нужно держаться как можно дальше, потому что близость к властям — самое плохое, что может быть. От нее человек никогда не получит ничего хорошего, а всегда только плохое. Ведь власти всегда стремятся лишь к тому, что выгодно им самим! Они никогда не станут заботиться о благе того, кто знается с ними, поскольку (на самом деле) властитель не близок ни к кому. Сама суть власти — в ее отделенности от людей, в пресечении всяких связей с ними. Об этом и говорит мишна, когда утверждает, что власть «привлекает к себе людей лишь для собственной пользы»: никак невозможно, чтобы властитель подружился с кем-то на благо тому. Ведь (если бы у властителя возникли с кем-либо такие дружеские отношения), это означало бы, что он в каком-то отношении связан и объединен с кем-то другим. А этого никак не может быть, поскольку власть самодостаточна и лишена всяческих связей с кем бы то ни было.

Таким образом, власть имущие никогда не устанавливают с другим человеком близких отношений ради его пользы, поскольку они неспособны ни к какой близости ни с кем. Они действуют всегда лишь ради собственной выгоды, и потому Шмайя советует: Не знайся с властями, ни в каком отношении и ни в каком случае, поскольку ничего хорошего из этого не выйдет никогда.

И обрати внимание, как настойчиво мудрецы говорят о любви к работе и, в особенности, об удовольствии при занятии ремеслом, — ведь именно это подразумевает Шмайя, когда говорит: Люби ремесло. Он не говорит: «Найди себе работу», — поскольку главное для него — не в том, чтобы у тебя была работа, а в том, чтобы ты любил ее.

В первой главе трактата *Брахот* (8а) говорится: Тот, кто пользуется плодами своих трудов, более велик, чем богобоязненный. О нем сказано: «Счастлив ты, и благо тебе», — что означает: счастлив в этом мире, и благо тебе в мире будущем. А о богобоязненном сказано только: «Счастлив человек, трепещущий перед Б-гом».

Почему же о том, кто живет своим трудом, сказано: «Блажен ты в этом мире, и благо тебе в мире будущем»? Потому что тот, кто живет своим трудом, тем, что сам заработал, довольствуется уделом, который определил ему Б-г. Ведь если бы он не умел довольствоваться тем, что есть, он не стал бы жить лишь делами своих рук! Поэтому он счастлив в этом мире. А поскольку такой человек — это цельное самодостаточное творение, и его способность довольствоваться, тем что есть, указывает на то, что у него нет недостатка, — ему подобает полный (без изъяна) удел в будущем мире. И в этом мире за то, что он довольствуется имеющимся и радуется своей доле, Б-г помогает ему остаться цельным и свободным от недостатка.

Известно, что слово «существование» описывает этот и будущий миры. Поэтому человеку, который может быть назван «существующим», принадлежат и этот, и будущий миры. А существование — противоположность недостатка, поскольку недостаток близок к небытию: то, что испытыва-

бזה טובה רק רע. וזה מפני כי אין הרשות דורש רק דבר שהוא טובת עצמו, אבל שידרוש טובתו אשר מתודע אליו זה אינו בעבור שאין לרשות קירוב לשום אדם, כי הרשות ענינו שהוא נבדל מכל הבריות ואין לו חבור אליהם. וזה שאמרו שאין מקרבין את האדם, רק להנאתו, ר"ל שאי אפשר כי הרשות יהיה מקרב את האדם לטובתו, שאם היה מקרב את האדם לטובתו א"כ לא היה הרשות נבדל מזולתו, ודבר זה אינו כי כל רשות הוא מיוחד בעצמו ונבדל מזולתו ואין לו שום התחברות אל זולתו, לכך אין הרשות מקרב את האדם לטובתו של אדם שאין לו קירוב אל האדם רק בדבר שהוא טובת עצמו, ועל זה אמר אל תתודע אל רשות כלל שאי אפשר שיגיע לך מזה שום תועלת כלל.

והבן איך הפליגו חכמים באהבת המלאכה, בפרט כאשר אוהב לעשות מלאכה כמו שאמר אוהב את המלאכה, ור"ל שעיקר המעלה כאשר אוהב את המלאכה ולא אמר בחור לך המלאכה.

ובפרק קמא דברכות (ח' ע"א) אמר גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים דאלו בנהנה מיגיע כפו כתיב אצלו אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ואלו בירא שמים כתיב אשרי איש ירא ה' ע"כ. ומאיזה טעם נאמר במי שנהנה מיגיע כפו אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. ופי' דבר זה, כי הנהנה מיגיע כפו אשר הם מעשה ידיו, והוא אשר מסתפק במה שנותן הש"י אליו ודי לו במה שיש לו, כי אם לא היה מסתפק במה שיש לו לא היה נהנה מיגיע כפו, אבל כאשר הוא נהנה מיגיע כפו מסתפק בודאי בשלו ואינו חסר ולכך הוא נהנה מיגיע כפו, ומפני זה נאמר עליו אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא. כי לאדם כמו זה, מאחר שהוא בריאה שלימה בעצמו כאשר מורה עליו מדת ההסתפקות שהוא בלא חסרון, לכך ראוי שיהיה לו עולם הבא בשלימות, ובעולם הזה גם כן כיון שהוא מסתפק בעצמו ושמח בחלקו הש"י מסייע לו שיהיה שלם לגמרי מבלי חסרון,

וידוע כי המציאות הוא עולם הזה ועולם הבא, ומי שנחשב מציאות ראוי לו עולם הזה ועולם הבא שהם המציאות, והמציאות שאינו חסר, כי החסר הוא קרוב אל ההעדר שהרי הוא חסר שהוא התחלת ההעדר. ולפיכך מי שהוא מסתפק בעצמו אינו חסר, כי זהו

ет недостаток, вступает на путь исчезновения. А пользующийся лишь плодами своего труда свободен от недостатка, ведь «довольствоваться своим уделом» и означает «ни в чем не испытывать недостатка». Поэтому он с полным правом носит название «существующего» и обретает в удел существование, то есть, этот и будущий миры. И о нем сказано: «Счастлив ты в этом мире», — что (в данном случае) обозначает обладание силой. Такой человек никогда не споткнется и не упадет, ибо радуется своему уделу и ни в чем не испытывает недостатка, — а это само по себе указывает на силу и надежность. Именно эта надежность его существования и обеспечивает ему удел в этом мире. А в будущем мире его ожидает абсолютное "благо", ибо благо есть еще большее существование, как мы разъясняли во многих местах. (Например), при сотворении мира о каждом новом творении было сказано: «И увидел Б-г, что это — благо». Это значит, что этому творению подобает существование, поскольку в нем заключено благо.

Поэтому о (том, кто удовлетворяется заработанным), сказано: «...и благо тебе», — то есть, ему в удел будет дан будущий мир. И получается, что в этом мире он получит все, что только можно получить в материальном мире, а в будущем мире — все, что можно получить там.

А про богобоязненного только один раз сказано «счастлив». Причина в том, что богобоязненный не обладает во всей полноте ни этим миром, ни будущим. Эта полнота доступна лишь тому, кто довольствуется плодами своего труда. Только он пребывает в истинном существовании, и только для него предназначены этот и будущий миры во всей их полноте...

И тебе следует знать, что способность наслаждаться плодами своего труда непременно дает человеку и способность любить Б-га. Ведь если он радуется своей доле, он непременно будет любить и Того, Кто ее даровал! Если некто сделал человеку подарок, драгоценный и желанный, как может быть, чтобы тот не полюбил всем сердцем этого дарителя?! И мы уже говорили, что любовь выше трепета (хотя бы потому), что о любящих Б-га сказано: «И оказывает милости тысячам (поколений) тех, кто любит Его и исполняет Его заповеди», — а про богобоязненного сказано: «И оказывает милости исполняющему его заповеди (всего лишь) на тысячу поколений».

Довольствующийся своим уделом непременно любит Б-га. Поэтому стих говорит одновременно о нем и о богобоязненном, поскольку они соответствуют качествам любви и трепета. А истинная любовь встречается лишь у того, кто довольствуется своим уделом, так как вся жизнь его — радость и довольство. И это и есть любовь, которой недостает богобоязненному. Поэтому *мишна* говорит: Люби ремесло, — так как любящему работу обещано счастье в этом мире и благо в мире будущем, как мы уже объясняли.

А власть — прямая противоположность этому. О ней сказано (*Псахим* 876): «Горе власти, которая умертвляет

גדר ההסתפקות שאינו חסר, וא"כ הוא נחשב מציאות וראוי שיהיה נוחל המציאות שהוא עולם הזה ועולם הבא. ולפיכך כתיב אשריך בעולם הזה, כי אשריך היינו שיהיה מאושר שהוא לשון חזק שלא יהיה לו נפילה במה שהוא אדם משמח בחלקו והוא שלם בלי חסרון, ודבר זה מורה על חזק וקיום וזהו שיש לו מצד חזק המציאות שיש לו עה"ז, ולעה"ב יהיה לו הטוב לגמרי, שהטוב הוא מציאות יותר כמו שבארנו בכמה מקומות, כי במעשה בראשית בכל אחד נאמר כי טוב כי המציאות ראוי להם מצד הטוב.

ולכך כתיב טוב לך כמו שראוי לעולם הבא, ויהיה לו בעולם הזה כפי מה שראוי לעולם הזה ויהיה לו לעולם הבא כפי מה שראוי לו לעולם הבא.

אבל ירא ה' לא כתיב רק לשון אחד אשרי איש ירא ה', מפני שאין לירא שמים עולם הזה בשלימות כפי מה שהוא, ועולם הבא בשלימות כפי מה שהוא, שאין הדבר הזה רק למסתפק בעצמו והוא מציאות שלם ראוי שיהיה לו מציאות עולם הזה בשלימות מה שהוא ומציאות עה"ב בשלימות:

ויש לך לדעת, כי הנהגה מיגיע כפו אי אפשר שלא יהיה לו ג"כ מדת האהבה על ידי מדה זאת, כי מאחר שהוא שמח ואוהב יגיע כפו, אי אפשר גם כן שלא יאהב מי שחנן לו דבר זה, כי מי שנותן מתנה לאחר ואותה מתנה מקובלת ואהובה על המקבל ביותר, איך אפשר שלא יאהב מאוד מי שנותן המתנה אליו. וכבר אמרנו שהאהבה יותר מהיראה, שהרי אצל האהבה כתיב ועושה חסד לאלפים לאוהביו ואצל היראה כתיב ועושה חסד לשומרי מצותיו לאלף דור, הרי כי האהבה גדולה מן היראה,

מי שאוהב הש"י ונהנה מיגיע כפו אי אפשר שלא יהא לו ג"כ מדת האהבה, ולפיכך הכתוב זכר אלו שניהם נהנה מיגיע כפו וירא אלהים יחד שהם כנגד היראה והאהבה, ואהבה גמורה נמצא במי שנהנה מיגיע כפו שכל ענינו השמחה והרצון והיא מדת האהבה מה שאינו ביראה, ולפיכך יש בו מדת האהבה גם כן, וזה אמרם גדול הנהגה מן יגיע כפו וכו'. על כן אמר אהוב את המלאכה, כי אהבת המלאכה על דרך שאמרנו כאשר נהנה מיגיע כפו נאמר עליו אשריך בעה"ז טוב לך לעה"ב.

ואלו ברורה הפך זה שאמרו (פסחים פ"ז ע"ב) אוי לרבנות שקוברת את בעליה שאין לך נביא שלא

тех, кто ей пользуется! Нет ни одного пророка, который не пережил бы четырех царей!» И в трактате *Sota* (136) раби Йоханан сказал: «Почему Йосеф умер раньше своих братьев? Потому что вел себя, как властелин». То есть, власть, наоборот, сокращает существование человека в этом мире. А причины того, что власть укорачивает жизнь человека, мы разъяснили там же: дело в том, что властитель одинок и отделен от общества; он живет только для себя. Потому-то мишна говорит: Не знайся с властями, поскольку они приближают к себе человека лишь ради собственной выгоды. А всем известно, что у человека, который все время один, меньше силы, чем у того, кто является (частью) общества. Каждому ясно, что вода в реке гораздо сильнее, чем взятая оттуда и налитая в сосуд. А властитель замкнут сам в себе и не входит в общество других людей, и поэтому мудрецы сказали: «Горе власти, которая убивает тех, кто ей пользуется». И ясно, что у общины больше жизненной силы, чем у любого отдельного человека: ты сам видишь, что общее сильнее частного. А у кого есть сила, тот и может существовать. По этой причине следует любить ремесло и ненавидеть высокое положение, а с властями знаться не следует вовсе. В ремесле заключено совершенство человека, как мы уже разъясняли; высокое же положение следует ненавидеть, поскольку, хотя в нем и есть определенное совершенство, убыток от него превосходит выгоду, — и это мы тоже разъяснили. А о дружбе с властителями даже думать не следует, поскольку в этом нет вообще ничего хорошего: властитель приближает к себе человека только для собственных целей. Таков смысл слов Шмайи.

קפח ד' מלכים בימיו, ויותר מזה אמרו בפ"ק דסוטה (י"ג ע"ב) אמר ר' יוחנן למה מת יוסף קודם אחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות, והרי לך כי השררה הפך זה שהוא מקצר מציאותו בעוה"ז. ומה שבעל השררה הוא מקצר ימיו בארנו זה במקומו, כי בעל השררה הוא מיוחד לעצמו כאשר מנהיג עצמו ברבנות ובשררה ובזה נבדל מן הכלל עד שהוא נחשב יחידי ופרטי בעצמו, כמו שהתבאר כי בעל השררה מיוחד לעצמו שמפני זה אמרו אל תתודע לרשות שאין מקרבין את האדם רק בשביל הנאתו, ודבר זה ידוע כי היחידי והפרטי אין כחו כמו מי שהוא הכלל, שאין ספק כי המים אשר הם תוך הנהר יש להם קיום יותר מן המים המיוחדים ובעל השררה הוא מיוחד בעצמו שאינו תוך הכלל של שאר הבריות, ולפיכך אמרו אוי לרבנות שקוברת את בעליה. והוא דבר מבואר, כי כח הכללי בודאי יותר מקיום, כמו שתראה שהכללים הם מקוימים וכל אשר הוא יש לו כח הכללי יש לו קיום ולפיכך אמר אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות. ואמר אל תתודע לרשות, כי המלאכה שלימות האדם כמו שביארנו והרבנות אף שיש בה מצד מה שלימות שנא אותה כי יצא שכרו בהפסדו וכמו שבארנו, אבל התחברות לרשות הוא דבר שאין ראוי להעלות על לב כלל, כי אין בזה שום תועלת שאין מקרבין את האדם אלא לפי הנאתו כן פירוש דברי שמעיה.

רוח חיים להגר"ח מוולוז'ין על אבות - פרק א משנה י

אהוב את המלאכה. אמר כי מי שהוא בעל מלאכה ומתפרנס מיגיעו לא תהיה לו המלאכה בזויה. ואך מפאת הכרחו הוא עוסק במלאכתו. אבל ברצונו וחפצו מקנא הוא לראשי העם ורבנים וזה נאהב אצלו. לכן אמר אהוב את המלאכה כי את המלאכה יאהב. וכי גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים (ברכות ח.). ורצה לומר יותר מאשר ינהה מתורתו ומיראת שמים שבו כגון רב. ואם היה ראש ומנהיג פן היה נלכד בשחיתותם ובפח הגאווה. ואמר ושנא את הרבנות כי ברבנות ושררה נהפוך הוא אף כי אי אפשר לעולם בלא רבנים ופרנסים ולפעמים מוכרח לאדם להיות רב אף יהיה זאת לו אך מצד ההכרח אבל ברצונו ישנא את הרבנות להתפרנס מזה ויאהב יותר המלאכה:

חתם סופר על אבות - פרק א משנה י

ואל תתודע לרשות היינו מלכות, ואמרו בלשון רשות לומר הטעם שרשות בידם לעשות כרצונם ואין מעכב בידם, ובאמת אדם אשר אין עליו שליט ומושל א"א לאדם להתחבר עמו כי מי יודע איזה דרך יבחר בזו הרגע ויהי' דורס וטורף, על כן אלמלא מוראו של מלך במשפט יעמיד ארץ אין להתחבר עם שום אדם, א"כ המלך עצמו שהרשות בידו יש להתרחק ממנו, וה"ה אותן בני אדם שחושבים עצמם הפקר ואין אלקים ולא אימת מלך שלמטה נגד עיניהם הכל בכלל אל תתודע לרשות וק"ל. [תקצ"ד]: